

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Haridusteaduste instituut

Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Kristina Soboleva

LASTEAIA RÜHMA ÜHISARUTELU EELISED JA VÄLJAKUTSED KOOLIEELSE
LASTEASUTUSE ÕPETAJATE HINNANGUL 3-7-AASTATE LASTE PUHUL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: haridusteaduste assistent Egle Säre

Tartu 2021

Kokkuvõte

Järjest rohkem kasutavad koolieelse lasteasutuse õpetajad oma rühmasiseselt ühisarutelu meetodit. Ühisarutelu meetodi rakendamisel on lasteaiaõpetajatel mitmeid takistusi, kuid mõju lapse arengule on suur, seega õpetajad leiavad endas motivatsiooni praktiseerida ühisarutlesid igapäeva praktikas. Antud bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada lasteaia rühma ühisarutelu eelised ja väljakutsed lasteaiaõpetajate hinnangul. Bakalaureusetöö empiirilises uuringus lähtuti kvalitatiivsest uurimisviisist. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuude abil ning andmeanalüüsiks oli kvalitatiivne suunatud sisuanalüüs.

Lasteaiaõpetajad leidsid, et ühisarutelud arendavad laste kõne- ja väljendusoskust, julgust esineda, oskust teisi kuulata. Puudusteks leiti, et suurtes rühmades on raske ühisarutelude ajal distsipliini ning laste tähelepanu teemal hoida, samuti leiti, et lasteaedades on palju segavaid faktoreid.

Võtmesõnad: ühisarutelud lasteaias, väljakutsed ja eelised

Abstract

Kindergarten teachers increasingly conduct methodical group discussions among children. Though running into various obstacles, subjectively observable effect on children under their care is sufficient keeping teachers motivated and using the practice in their daily jobs. Purpose of bachelor thesis: determine advantages and challenges of methodical group discussions, as seen by teachers of kindergartens. Empirical research is based on qualitative method. Research's data's collected by conducting semi-structured interviews, method of analysis: qualitative directed content analysis. Teachers generally found group discussions beneficial to children's ability to express themselves, perform on stage and listen to their peers. Deficiencies: as groups grow larger, keeping discipline and children interested would become harder due faster deviating attention. Also, kindergartens contain interfering factors, amplifying that effect.

Keywords: joint discussions in kindergartens, challenges and advantages

Sisukord

Sissejuhatus	5
Lastega filosoferimise meetodi kasutamise ja ühisarutelu eesmärgid	7
Ühisarutelu soodustav keskkond ning ühisarutelu struktuur	8
Lastele sobilikud filosoferimise ja arutlemise tehnikad ning esitatavad küsimused	9
Varasemad uuringud	10
Metoodika.....	11
Valim	12
Andmete kogumine.....	12
Andmeanalüüs	12
Tulemused	14
Arutelu	17
Tänuõnad	18
Autorsuse kinnitus.....	19
Kasutatud kirjandus.....	20
Lisa 1. Intervjuude küsimused	
Lisa 2. Koodide moodustamise näited	
Lihthitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	

Sissejuhatus

Tänapäeval kiire elutempo tõttu on vähenenud aktiivset suhtlemist teistega ning on eelistatud rohkem internetisuhtlust. Inimestel on mugav kirjutada kiirelt paar sõna sotsiaalmeediasse. Koolides ja lasteaedades eelistatakse rohkem monoloogi kui dialoogi õpilase ja õpetaja vahel (Reznitskaja, 2012). Liiga sageli keskenduvad koolid õpilaste õpetamisele, mida mõelda, mitte sellele, kuidas mõelda (Klemm, 2011). Filosoofilises arutelus osalejad formuleerivad, kaitsevad ja kontrollivad üksteise seisukohti ühiselt, arutlevad ja loovad uusi tähendusi (Reznitskaja, 2012). Hiljuti viidi läbi põhjalik uuring, milles osales 200 USA õppeklassi (lapsed vanuses 10-12). Uuringus selgus, et klassiruumides on vähe otsest arutlust (Reznitskaja, 2012). Ka lasteaia rühmaruumides on tavapärane see, kui õpetaja räägib ning lapsed kuulavad. Selleks, et lapsest saaks tulevikus mõtlev inimene, on vaja teda rääkima panna. Väikesed lapsed on sündinud jutupaunikud. Nad lobisevad, kirjeldavad, pärivad ja vaidlevad enamuse oma ajast. Niisugune käitumine ergutab laste mõtlemist, kuna sunnib neid arutlema, õigustama, otsima põhjusi, jutustama sündmustest, tühjast mõttetust lobast, igavatest mõttekäikudest (Fisher, 2005).

Üheks laste põhjendamisoskuste arendamise võimaluseks on ühisarutelu ja filosoferimise meetod. Lastefilosoofia on programm, mille eesmärk on arendada ja edendada kõrgetasemelist mõtlemisoskust (Garcia-Moriyon, Rebollo, & Colom, 2005). Eluviisi ja haridusmeetodina erineb lastefilosoofia filosoofiast, mida õpetatakse nii koolides kui ka akadeemilistes ringkondades (Kizel, 2016). Seda rakendati esimest korda Ameerika Ühendriikides 1970. aastal. Programmi looja Matthew Lipman mõistis, et paljudel tema õpilastel puudusid põhilised kriitilise mõtlemise oskused, mis on vajalikud sotsiaalsete ja poliitiliste probleemide lahendamiseks, isegi akadeemiliste ülesannete puhul (Garcia-Moriyon, Rebollo, & Colom, 2005). Kavandatud õpiprotsesside toetuseks on mitmed uuringud, mis dokumenteerivad õpilaste oskuste ja teadmiste kasvu pärast nende osalemist filosoofilistes aruteludes (Reznitskaja, 2012). Laste põhjendamisoskuste arendamine on aeglane ja järkjärguline protsess (Fisher, 2005). Filosoferimine aitab lastel oma kogemusi mõtestada ja ümbritsevas maailmas toime tulla (Säre, 2012). Ühisarutelud võimaldavad lastel ja täiskasvanutel veeta ühist kvaliteetaega. Lastega filosoferimise meetod pakub parimat võimalust mobiilse mõtlemise arendamiseks ning annab võimaluse integreerida eri õppetegevusi ühtseks tervikuks ühisarutelu kaudu (Säre, 2012).

Lapsed esitavad juba üsna varakult mõtestatud küsimusi elu, õnne ja õigluse kohta ning tahavad nende üle mõtiskleda koos teistega. Lapsi ajendavad küsima nende igapäevased tegemised, mille käigus tekivad kahtlused ja probleemid ning tuleb langetada otsuseid. Lastele huvipakkuvate temade, küsimuste ja filosoofiliste seisukohtade valimiseks on palju erinevaid võimalusi. Lastega filosoferimise teemavaldkondade määratlemiseks saab kasutada filosoof Immanuel Kanti nelja suurt küsimust: mida ma võin teada? mida ma pean teadma? mida ma tohin loota? mis on inimene? (Säre, 2012). Filosoferimine algab hämmastusest. Filosoofilist hämmastust võib märgata juba väga väikeste laste puhul, kes esitavad küsimusi: *miks? kuidas? mispärast?* Selliseid küsimusi esitades ei oota lapsed tavaliselt teaduslikke vastuseid, vaid tahavad lihtsalt teada asja mõtet. Väikeste laste küsimused ja mõtted juhivad filosoofilisi arutelusid, mis on tõukeks diskussiooni alustamiseks (Zoller, 2008) See, kas antav vastus on teaduslikust seisukohast absoluutselt täpne ja õige, ei mängi kuigi olulist rolli. Palju tähtsam on, et laps omandab oskuse leida asja mõttele omaenese seletuse, mida me kõik elus toime tulemiseks vajame (Zoller, 2008).

Ükski arutelu ega diskussioon ei toimi, kui pole eelnevalt kehtestatud reegleid. Loov ja kriitiline mõtlemine on oskused, mida on võimalik õppida (Klemm, 2011). Õpetaja jaoks on väljakutse tutvustada neid funktsioone ja reegleid nii, et lapsed mõistaksid nende eesmärki (Goucha, 2007). Uurimisringkonna filosoofilised arutelud võivad pakkuda pigem dialoogipõhist inimestevahelist mõttevahetust kui lihtsat kokkulepet või konsensust (Lipman, 2003; Masi & Santi, 2016). Traditsiooniliselt tutvustatakse filosoofilist grupiarutelu looga, mis võimaldab valida erinevaid aruteluteemasid (Fisher, 2005). Filosoofilise arutelu juhtimine või hõlbustamine pole lihtne, sest kaaluda tuleb kahte erinevat aspekti: meetod - üldine küsimus arutelu juhtimiseks; ja sisu - arutelus kasutatava filosoofilise suuna juhtimine. Sellise arutelu hõlbustamine nõuab teatavaid oskusi, kuna õpetaja peab jälgima rühmadünaamikat, julgustades seda dünaamikat arendama ja reguleerima vajalikku psühholoogilisse ja sotsioloogilisse suunda (Goucha, 2007). Bakalaureusetöö uurimisprobleem seisneb selles, et koolieelse hariduse õpetajad näevad ühisarutelu meetodis tihti liiga palju väljakutseid ja seetõttu ei ole antud meetodi praktiseerimine väga populaarne.

Lastega filosoferimise meetodi kasutamise ja ühisarutelu eesmärgid

Nagu iga teise pedagoogilise lähenemise puhul, ei tohiks arutlemise õpetamine muutuda dogmaatiliseks (Reznitskaja, 2012). Lastega arutledes ja filosoferides püütakse eelkõige äratada neis uudishimu ja teadmisjanu, ärgitada neid ise küsima, otsima ja uurima, suunata neid iseseisvalt arutlema ja oma probleemidele lahendusi otsima. Peamine eesmärk on täiskasvanu ja teiste lastega arutledes arendada lapse mõtlemist (Fisher, 2005). Kuna verbaalne põhjendamine on seotud loetu mõistmisega, verbaalse kirjeldamis- ja selgitamisoskusega, sõnaosavuse, sõna tähenduse mõistmise oskusega, sõnavaraga ja ka matemaatilise mõistmisoskusega, siis on tarvis kõne arendamist ning mõtlemisoskuste ja keeleliste osaoskuste õpetamist teostada seotult (Säre, 2018). Lastefilosoofia kui pedagoogiline meetod võimaldab nii noortel õppijatel, lastel kui ka noorukitel esitada värskeid ja originaalseid küsimusi elu ja selle tähenduse kohta (Kizel, 2016). Lisaks sellele arendab ühine filosoferimine ka laste keelelisi ja sotsiaalseid oskusi (Fisher, 2005). Filosoofiliste rühmaarutelude protsess on lapsekeskne, struktureeritud ja kindla eesmärgiga (Säre, 2018). Vene psühholoog Võgotski rõhutab keele ja mõtlemise tihedat seost, mida peab arengupsühholoogiliselt arvestama (Leppik, 2004). Lapsed õpivad üksteist tähelepanelikult kuulama, teineteisest lugu pidama, aktsepteerima eriarvamusi ning sallivalt suhtuma kaaslaste käitumisse, valikutesse ja soovidesse (Säre, 2012). Nagu Lipmann, Sharp ja Oscanyan täheldavad, põhineb laste filosoofia mõttel, et õpilased esitavad küsimusi, mis võivad olla erakordselt laiaulatuslikud ja suursugused (Kizel, 2016).

Filosoferimise puhul väärtustatakse ennekõike protsessi: kõige tähtsam on see, mil viisil laps mõtleb, alles seejärel see, millest ta mõtleb (Säre, 2012). Lapse mõtlemise mõõtmiseks tuleks laps paigutada kujuteldavatesse stseenidesse, millega nad iga päev kokku puutuvad (Kikas, 2008). Selle protsessi käigus saab laps paremini teadlikuks iseendast, tõuseb tema eneseväärikus, usk iseendasse ja julgus ennast maksma panna ning „ei” öelda, kujuneb minapilt (Säre, 2012). Filosoofiline arutelu võimaldab lastel kaasa rääkida ning arendab mõtlemis- ja arutlemisoskust. See omakorda aitab tõsta laste enesehinnangut ning kindlustunnet, sest nad kõik kogevad eduelamust (Gaut & Gaut, 2015). Täiskasvanu ja laste ühise filosoferimise käigus arenevad laste arusaamad nii nende enda isikliku kogemuse kui ka kollektiivse suhtlemise kaudu. Lastega filosoferimise väärtuskasvatuslik eesmärk on toetada lapsi väärtushinnangute ja -hoiakute äratundmisel, nende tagamaade uurimisel, tagajärgede aimamisel ning samas laste enda hinnangute-hoiakute kujunemisel (Säre, 2012).

Filosoofilise arutluse puhul on kõigi osalejate, sealhulgas ka õpetaja või eestvedaja seisukohad võrdselt tähtsad ja arvestatavad (Fisher, 2005).

Filosoferides arendavad lapsed oskust arutleda kriitiliselt (põhjendada seisukohti, hinnata vastuväiteid ja vastupidiseid näiteid, avastada põhimõtteid ning tuua välja erinevusi variantide vahel), oskust loovalt mõelda (pakkuda välja uusi mõtteid ja arendada vestlusel ideid), keskendumisoskust (lapsed suudavad pikemalt keskenduda), kuulamisoskust (kuulata tähelepanelikult ja teiste jutule vahele segamata), suhtlemisoskust (sõnastada oma mõtteid ja edastada neid teistele arusaadavalt) ning sotsiaalseid oskusi (rääkida kordamööda, austada teiste ideid ja kasvatada sallivust eriarvamuste suhtes) (Gaut & Gaut, 2015). Arutluse üheks eesmärgiks on võimaldada lastel veenduda, et igal inimesel on erinev kogemus nähtust ja kuuldust ning inimesed ka sõnastavad seda omamoodi (Kivi & Sarapuu, 2005). P4C (*Philosophy for Children*) kujutab teatavat muutust õpetamise eesmärkides ning see on tekitanud üha suurema hulga inimeste uudishimu ja entusiasmi (Goucha, 2007).

Ühisarutelu soodustav keskkond ning ühisarutelu struktuur

Lapsed õpivad rääkima ainult rääkides (Kivi & Sarapuu, 2005). Laste jutu põhjal võib hinnata, kuidas nad on arenenud, võib-olla ka seda, kuidas nad teatud eas tavaliselt koos arenevad, ja miks vahetevahel ei toimu normaalset arengut (Matthews, 2006). Väikesed lapsed on vähem analüütilised kui vanemad. See, kui hästi noored mõtlevad, sõltub sellest, kas õpetajad ja vanemad on neilt eeldanud, et nad ise mõtleksid (Klemm, 2001). Seega tuleb õpetajal luua niisugused tingimused, mis laste kõnelist eneseväljendust igati toetavad. Laste jutu põhjal võib hinnata, kuidas nad on arenenud, võib-olla ka seda, kuidas nad teatud eas tavaliselt koos arenevad, ja miks vahetevahel ei toimu normaalset arengut. Sellisteks tingimusteks on lastele turvalisust tagav keskkond, õpetaja julgustav suhtumine kõnetegevusse ning laste võimalus väljendada oma soove, mõtteid ja tundeid (Kivi & Sarapuu, 2005). Õpetaja julgustav suhtumine lapse väljaütlemistesse aitab lapsel vältida kartust, kas ta ikka räägib seda, mida õpetaja ootab (Kivi & Sarapuu, 2005). Mõtted on kõige võimsam jõud lapse maailmas. Mõtted, mida lapsed iga päev mõtlevad, mõjutavad nende elu iga aspekti. Nende hoiakud, valikud, isiksus ning see, kelleks nad lõpuks inimestena saavad, on nende mõtlemise tulemus (Fischer & Kehoe, 2002).

Lisaks muudele faktoritele, mõjutab arutlemis- ja filosoferimisoskuste arenemine ka füüsiline keskkond. Kõige parem on viia arutelu läbi stressivabas õhkkonnas. Stressi võib

põhjustada müra, aga samuti ka igasugune muu segamine: koputus uksele, kell või ruumi sisenev võõras võivad ühtviisi häirida diskussiooni kulgu (Fisher, 2005). Täiskasvanute ülesandeks on luua lapse kõne arenguks soodne keskkond, see tähendab tagada kõne arenguks vajalikud tingimused (Kivi & Sarapuu, 2005). Arutelu võib kujuneda viljakaks niihästi korrapärase paigutuse puhul (lapsed istuvad reas, näoga õpetaja poole) kui ka siis, kui istutakse põrandal koos ühe suure korrastamata grupina. Õpetajad peavad ise otsustama, milline paigutusviis on nende laste jaoks parim ja olema samas ka valmis katsetama teisi võimalusi (Fisher, 2005).

Filosoferimistegevuses istutakse alati ringis, kas maas või toolidel- arutelu juht ja lapsed on võrdsel tasandil. Tegevus algab häälestuse ja sissejuhatusel. Enne arutelu tuletatakse meelde reegleid ja vajadusel luuakse uusi reegleid (Säre, 2012). Õpetajad loovad õpikeskkonna, kehtestades põhireegleid ja pakkudes aruteluks stiimuleid (Anderson, 2017). Tavaliselt ei jaksa lapsed järjest kaua üksteist kuulata ja kaasa rääkida, mistõttu on mõistlik arutelu põimida teiste teemaga haakuvate tegevustega. Lastega filosoferimisel on optimaalne grupi suurus üsna varieeruv, sõltudes laste ja ka õpetaja kogemustest, laste vanusest ning filosoferimistegevuse eesmärgist ja pikkusest (Säre, 2012). Organiseeritud tegevustes on õpetaja filosoofilise arutelu algataja, juhtija ja suunaja. Filosoofiline arutelu eeldab vestlusteemasid, mis lapsi huvitavad, pingevaba õhkkonda ja laste osalemisaktiivsust (Kivi & Sarapuu, 2005).

Lastele sobilikud filosoferimise ja arutlemise tehnikad ning esitatavad küsimused

Kuulus Kreeka filosoof Sokrates nimetas oma filosoferimist „ämmaemandakunstiks“, sest tema ema oli ämmaemand ja Sokrates teadis, mida tähendab aidata sündida millelgi elaval. Laste ja noortega filosoferides peaksid lapsevanemad ja õpetajad püüdma olla sokraatilised ämmaemandad, et julgustada lapsi oma arvamust ja seisukohti arendama (Zoller, 2008). Filosoofilise arutelu läbiv meetod on sokraatiline vestlus. Seda vestlust tänapäevases tähenduses võib nimetada isemõtlemise meetodiks. See tähendab, et lapsed arendavad enda ideid, analüüsides probleemi juhendaja küsimuste toel. Sokraatilises vestluses laseb arutelu juht lastel mõisteid selgitada ning julgustab lapsi oma seisukohti avaldama ja oma vaateid näidetega põhjendama (Säre, 2012). Filosoferimise meetodi kasutamine tugineb küsimuste küsimisele (Burbules, 1993). Filosoferimine on kunst esitada õigel hetkel õigeid küsimusi. Kes tahab lastega filosoferida, peab olema valmis puutuma ise kokku lahendamata küsimustega. Probleeme tuleb hakata uuesti vaatama, tehes seda rikkumata lapsesilmadega.

Lapsi tuleb võtta tõsiselt: nad on täiskasvanutele tõsiselt võetavad vestluskaaslased (Zoller, 2008). Kõik arutlused peavad üles ehitatud olema samm-sammult.

Filosoofiliste arutluste kavades on filosoofiline eesmärk, loetelu vajalikest vahenditest (lugu, pildid või tegevuse kirjeldus), küsimusi ja nende võimalikke vastusevariante ning kokkuvõte, mis aitab juhil sõnastada arutelu filosoofilised probleemid (Gaut & Gaut, 2015). Arutelu teemad sobivad erinevas vanuses ja erinevate oskustega lastele. Mõnda teemat on lihtne arutada, teised aga nõuavad rohkem süvenemist, milles arutatakse asjade jäävuse üle. Filosoofia eri harud tõstatavad erinevaid küsimusi (Gaut & Gaut, 2015):

- Poliitfilosoofia analüüsib, kuidas asju õiglaselt jaotada
- Keskkonnanfilosoofia arutleb, kuidas peaksime keskkonda kohtlema
- Sotsiaalfilosoofia tegeleb kogukondade ja inimestevaheliste suhetega
- Eetika vaatleb voorusi ja pahesid
- Esteetika koondab ilu ja kunsti puudutavad küsimused
- Vaimufilosoofia uurib inimesi ja nende vaimset seisundit
- Epistemoloogia tegeleb teadmisi puudutavate küsimustega
- Metafüüsika tegeleb küsimustega nagu mis on tõeline ja millal asjad jäävad

Õpetaja ei saa ette näha olukordi, millesse lapsed tulevikus satuvad, ega kõiki probleeme, mida neil lahendada tuleb. Ta ei saa anda neile valmis retsepte ja käitumisjuhiseid. Õpetaja saab lastele õpetada analüüsimis- ja argumenteerimisoskust, mida läheb vaja keerulistes olukordades otsuste langetamiseks ja probleemide lahendamiseks (Säre, 2012). Täiskasvanu roll on lapsi mõtlemisprotsessis toetada, kasutades selleks mitmesuguseid filosoferimistehnikaid, filosoofilist hoiakut ja küsimuskunsti. Alles alustades (nooremate) lastega filosoofilisi arutelusid, on peamine tehnika hinnanguvaba võrdlemine. Selle käigus suunab arutelu juht lapsi leidma erinevusi ja sarnasusi, täiendamata neid ise hinnangutega ja palumata ka lastel seda teha. Filosoofiline arutelu koosneb kahtlemisest, küsimisest, argumenteerimisest, selgitamisest ja põhjendamisest ning järelduste tegemisest (Säre, 2012).

Varasemad uuringud

Lastega filosoferimise meetoodika programm, mis tehti verbaalse põhjendusoskuse edendamiseks, ning mis on praegu üle maailma kasutusel, loodi 1970ndate alguses USA-s professor M. Lipmani poolt (Vesi, 2018). Eestis ei ole lastega filosoferimist ja arutlemist kuigi palju uuritud. Eesti filosoferimise meetoodika aluspanija ja edasiuuriija on E. Säre

(2010). Ta üheaegselt uuris, rakendas ja arendas seda metoodikat (Vesi, 2018). Kiiman (2010) leidis oma magistritöös, et juba lühikese aja jooksul annab lastega filosoferimise meetod häid tulemusi laste mõtlemise ja põhjendamisoskuse arendamises. Vesi (2018) bakalaureusetööst tuli välja, et pildimaterjal soodustas oluliselt laste enda arvamuse avaldamist. Säre (2010) magistritööst tuli välja see, et lastega filosoferimise meetodid on võimalik kasutada erinevates õppeainetes, näiteks eesti keel, matemaatika ja kunst. Oras (2016) jõudis oma bakalaureusetöös järelduseni, et filosoferimise meetodit kasutades on võimalik saavutada väärtuskasvatustlike eesmärgid. Samuti leidis Oras (2016), et intervjueritud õpetajad arvasid, et läbi filosoferimise saab laps väljendada oma mõtteid ja tundeid, süvenedes rohkem teemasse. Lastega filosoferimist kui iseseisvat regulaarset tegevust eri kooliastmetes on uuritud Austrias, Saksamaal, Austraalias, Kesk-Šotimaal ja mujal. Uuringud kinnitavad vestluste ja tegevuste positiivset mõju lapse kognitiivsete võimete arengule, sotsiaalsele ja kommunikatiivsele käitumisele, suhtlemisoskusele, enesekindlusele ja keskendumisvõimele (Säre, 2012). Varasemad P4C (*Philosophy for Children*) uuringud on näidanud, et koolieelikutel (vanuses 5–7 aastat) on suurem võime osaleda filosoofilises grupiarutelus, kui neil on stiimul (Daniel et al, 2012; Fisher, 2007).

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaia rühma ühisarutelu eelised ja väljakutsed koolieelse lasteasutuse õpetajate hinnangul. Uurimistööküsimused on:

1. Miks peavad koolieelse lasteasutuse õpetajad vajalikuks rakendada rühmas ühisarutelusid?
2. Millised on lasteaia rühma ühisarutelu rakendamise eelised ning väljakutsed?
3. Mil viisil loovad lasteaiaõpetajad distsipliini ühisarutelu ajal?

Metoodika

Bakalaureusetöös kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit (Laherand, 2008). Kvalitatiivne uurimismeetod on seotud bakalaureusetöö eesmärkide ja uurimisküsimustega. Uuringus osalesid Tartu- ja Harjumaa koolieelsed lasteaiaõpetajad. Andmete kogumiseks kasutati

poolstruktureeritud intervjuud ja andmeanalüüsiks kvalitatiivset sisuanalüüsi (Laherand, 2008).

Valim

Intervjuus osalejad valiti juhuslikkuse alusel läbi *Facebooki* keskkonna. Uurimistöö autor postitas selleteemalise küsimuse *Facebooki* gruppi „Lasteaednike ideed” ning palus vabatahtlikkuse alusel osaleda antud intervjuus. Intervjuus said osaleda kõik huvilised. Intervjueeritavatele seati vaid üks kriteerium- tegemist ei tohiks olla sõimerühma õpetaja. Õpetaja kasvandikud peavad olema vanuses 3-7-aastat. Uurimuses osales viis lasteaiaõpetajat, kelle hoolealused on vanuses 3-7-aastat.

Andmete kogumine

Bakalaureusetöös koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuudega (Laherand, 2008). Intervjuud võimaldasid intervjueeritavatel rääkida oma kogemustest lasteaiaõpetajana kasutades ühisarutelude meetodit. Iga intervjuu sisaldas 26 küsimust, mis jagunesid kolme plokki: õpetaja hariduse, kogemuse ja rühma taustainfo plokk, ühisarutelu meetodi kasutamise eesmärkide, eeliste ja puuduste plokk ning ühisarutelu ajal distsipliini loomise plokk. Kõige pikemalt kestis intervjuu 58 minutit, kõige lühem oli 23 minutit. Keskmiselt kestis üks intervjuu 43 minutit.

Seoses Eesti Vabariigis kehtestatud piirangutega koroonaviiruse takistamiseks toimusid intervjuud *messengeri* videokõne vahendusel, reaalelus intervjueerija ja intervjueeritav kokku ei saanud. Nii intervjueeritavad kui ka intervjueerija olid intervjuude ajal kodus. Enne intervjuu algust sai iga intervjueeritav küsimustega visuaalselt tutvuda. Samuti küsis intervjueerija iga intervjueeritava käest luba vastuste salvestamiseks ning edaspidiseks transkribeerimiseks. Intervjueeritavad said võimaluse tutvuda ka transkriptsioonidega, kuid seda võimalust ei soovinud ükski intervjueeritav kasutada.

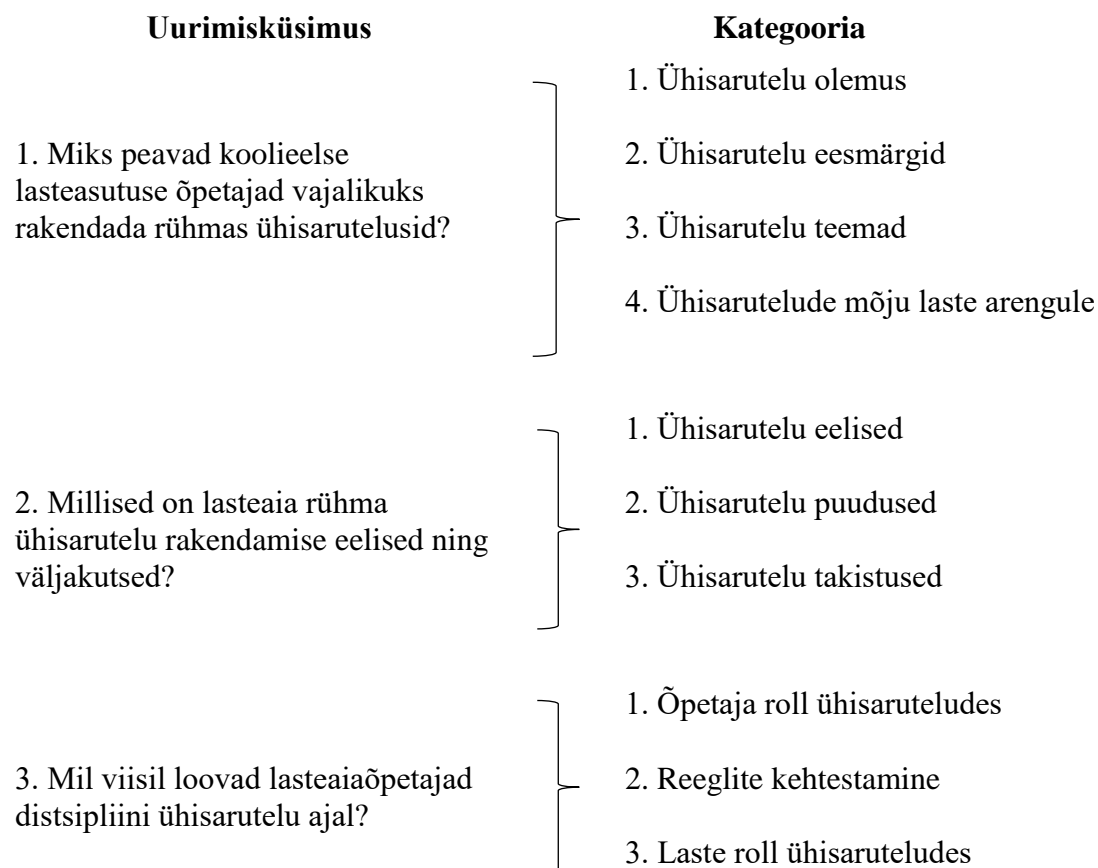
Tulemuste saamiseks on antud bakalaureusetöö autor intervjueerinud viit lasteaiaõpetajat üle Eesti. Inimeste kogemuste ja tõekspidamiste uurimiseks on valitud uurimisviis parim vahend (Kalmus, Masso, & Linno, 2015).

Andmeanalüüs

Andmete analüüsimist alustati intervjuude transkribeerimisega, kus anti videokõned edasi

võimalikult täpselt (Laherand, 2008). Intervjuude transkribeerimisel kasutati osaliselt TTÜ Küberneetika Instituudi veebipõhist kõnetuvastusprogrammi, mis on kõigile vabalt kättesaadav kodulehel <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>. Helifailid olid eelnevalt laetud arvutisse ning programmi tulemused saabusid intervjuueerija *e-mailile*. Intervjuude tulemused on koodeeritud ning koodidest on moodustatud kategooriad. Kaaskodeerijaks oli antud bakalaureuse töö autori juhendaja.

Skeem 1. Kategooriate moodustumine

Tulemused

Uurimistöö tulemused on esitatud töös püstitud uurimisküsimuste kaupa. Iga küsimuse alla on välja toodud tekkinud alamkategoriad. Intervjueeritavate õpetajate ja nende rühmade laste nimesid intervjuudes ei esine. Tagatud on täielik konfidentsiaalsus ja anonüümsus.

Miks peavad koolieelse lasteasutuse õpetajad vajalikuks rakendada rühmas ühisarutelusid?

Esimese uurimisküsimuse alla tekkisid järgnevad alamkategoriad: ühisarutelu olemus, ühisarutelu eesmärgid, ühisarutelu teemad, ühisarutelude mõju laste arengule.

Õpetajad arvasid ühiselt, et ühisaruteludega peab alustama võimalikult varakult, kui lapsed on vanuses 3-4 aastat. Nooremad lapsed harjuvad ühisarutelu olemuse ja struktuuriga kiiremini kui need lapsed, kes alustasid antud meetodiga hiljem, näiteks 5-7-aastaselt või vanemalt.

Intervjueeritavad õpetajad tõid välja, et ühisarutelu meetod ei saa olla alati eesmärgipärane, see tekib tihti spontaanselt lähtudes laste huvidest ja vajadusest.

„Endast lähtuvalt ma ütlen, et ma küllaltki palju seda kasutan tegelikult, sest et tihtilugu ongi, et sa võid olla eelnevalt oma plaanid ja asjad teinud, aga puhtalt, lastest spontaanselt mingi teemale üleminekuga püüan üldjuhul järgida, kui tuleb midagi muud teemasse, mis on nagu lapsi pigem rohkem köitvam ja püüan seda hoopis siis suunata, integreerida, võib-olla muuta seda. Justkui nagu projektõpe poole kisub siin tegelikult. Et ma ikkagi nagu olen püüdnud laste arvamust arvestada ja seda ikkagi nagu suunata ja uurida, et mis oleks nagu nende huvi” (Intervjueeritav nr 5).

Teemad sõltuvad igapäevaelu situatsioonidest, kuid ka laste vanusest. Kolme-nelja-aastastega ei saa arutleda samadel teemadel nagu kuue-seitsmeaastastega. Õpetaja peab lähtuma oma rühma laste arengutasemest ja nende vajadustest. Intervjueeritav õpetaja tõi välja asjaolu, et tema rühma sisekliima on paranenud tänu ühisaruteludele. Lapsed on rahulikumad ja kokkuhoidvamad.

„Elkõige sellepärast, et mul on kogemus, et see aitab laste eneseväljendust arendada. Siis olen ma tähele pannud seda, et rühma sisekliima on rahulikum ja distsipliin on parem, kui nad saavad arutelus osaleda” (Intervjueeritav nr 1).

Õpetajad mainisid, et ühisarutelu meetod on projektõppes asendamatu, sest selle meetodiga saab õpetaja aimu, mis huvid ja teadmised on lastel ühe või teise teema kohta.

Intervjueeritav õpetaja arvas, et ühisarutelu toob laste individuaalsuse ja isiksuse esile, kuna selle meetodiga kuulatakse kõiki ning ükski vastus pole vale. Õpetaja näeb, kuidas lapsed arenevad individuaalselt, igaüks omas tempos.

„Ja sellist aruteluoskust üldse nagu annab lapsele, mida tal hiljem läheb vaja- Aga teiseks võib-olla õpetajal annab jälle võimaluse näha, et mismoodi see lapses põhjendamine toimub või see protsess ise, et kuidas ta neid põhjuseid otsib. Kuhu kanti üldse tema arvamine läheb ja vahel on hästi huvitav, et ise arvad, et arutelu läheb nagu ühes suunas, aga tegelikult laste jaoks huvitab seal hoopis mingi muu aspekt siis läheb nagu see kõik hoopis teises suunas, et see kuidagi aitab mõista võib-olla lapsi paremini” (Intervjueeritav nr 4).

Intervjueeritavad õpetajad leidsid ühiselt, et ühisarutelu on nii lapsi kui ka õpetajaid arendav meetod. See arendab kõiki üheaegselt, ka neid, kes on kuulaja rollis, sest lapse jaoks ei ole kerge püsida paigal ja kuulata teisi. Kuulates areneb ka lapse passiivne sõnavara. Eriti oluline on see just muukeelsete laste jaoks. Õpetaja jaoks on ühisarutelu samuti väljakutse, sest ta peab märkama kõiki lapsi samaaegselt ning arvestama oma rühma eripäraga (nt erivajadusega või muukeelsed lapsed).

„Kindlasti peaks õpetaja olema valmis. Nende vestluste käigus võib-olla ka tagasilööke, et need vestlused tavaliselt ei pruugi nii minna nagu õpetaja ette kujutab, et olen just kuulnud algaja õpetajate käest, et tema kujutab ette, et tema seal räägib ja lapsed kuulavad ilusti seal poolkaares. Reaalselt see ei pruugi nii minna, selleks peab ka valmis olema” (Intervjueeritav nr 3).

Intervjueeritavad õpetajad arvasid, et ühisarutelu meetodit sobib kasutada selleks, et tekitada rühmas meeskonna- ja ühtekuuluvustunnet, sest see meetod võimaldab kaasata korraga kõiki rühmalapsi ja personali.

Millised on lasteaia rühma ühisarutelu rakendamise eelised ning väljakutsed?

Teise uurimisküsimuse alla tekkis kolm alamkategoriat. Nendeks on: ühisarutelu eelised, ühisarutelu puudused ja ühisarutelu takistused.

Intervjueeritavad õpetajad nimetasid mitmeid omadusi, mida ühisarutelu meetod arendab lastes. Õpetajad leidsid, et laste kuulamisoskus on oluliselt paranenud. Samuti on märgata olulist arengut laste põhjendamis- ning jutustamisoskuses.

„No esiteks, see võib-olla õpetab lapsele seda, et kuidas kaaslast kuulata. Aitab lapsel õppida argumenteerima või arvamust põhjendama. Ja sellist aruteluoskust üldse nagu annab lapsele, mida tal hiljem läheb vaja” (Intervjueeritav nr 4).

Selle meetodiga arenevad laste julgus, eneseväljendamisoskus, teistega arvestamise oskus, meeskonnatöö ja muud sotsiaalsed oskused. Lapsed on sotsiaalselt küpsemad ning see aitab neid ka edaspidises elus palju.

„Esiteks annab see julgust lapsele, tema jutustamisoskus areneb, meeskonnatöö, sest sa pead arvestama kõigi teiste arvamusega, sa ei saa vabalt rääkida, et see ongi see üksteisega

arvestamine ja samas ka kokkulepete sõlmimine ja niiöelda kompromissidele minek, et see võib olla minu mõte, et noh, teise lapse mõte võib-olla kohe ei läinud läbi, et ma ka sellega lepin, et praegu me lükkame selle teema järgmiseks, et me peame nagu ühiselt suutma nagu seda ühte rada pidi liikuda” (Intervjueeritav nr 5).

Intervjueeritavad õpetajad mainisid, et nende jaoks on ühisarutelu puudusteks see, kui nende rühmas on liiga aktiivsed, püsimatud ja erivajadusega lapsed, kelle jaoks ringis paigal istumine ei ole võimalik. Õpetaja peab alati mõtlema, kuhu ja kelle kõrvale ta teatud lapsi paigutab, milliseid käelisi tegevusi pakub närvilistele ja püsimatutele lastele. Samuti on oluline, et rühmas oleks hea meeskonnatöö personali vahel. Õpetajate meelest peab paarilise ja õpetajaabiga olema hea üksteist toetav suhe, ilma milleta pole ühisarutelu õnnestumine võimalik.

„Me oleme teinud paarilisega ka kokkulepe, et kui me näeme, et see laps ei saa hakkama või tollel hetkel ei sobi see tegevus, mis me teeme, et siis õpetaja abid on võtnud enda juurde mõnda muud vaiksemat tegevust tegema. Et nendel lapsel on arusaam sellest, et on okei, kui ma ei taha seal olla, aga siis ma pean vaikselt mängima, me teisi ei segaks” (Intervjueeritav nr 3).

Intervjueeritav õpetaja leidis, et liitrühmades on üsna raske ühisarutelusid teha, sest laste vanus on väga erinev, seega on ka areng väga erineval etapil. Kolme-nelja-aastased lapsed ei suuda alati rääkida samadel teemadel kaasa nagu kuue-seitsmeaastased lapsed.

„Üks takistus on kindlasti laste arv ja nende vanusevahe. Et näiteks mõned tegevused, mis ma olen arutelu juurde võtnud, ei ole võib-olla head kolmeaastasele, aga viieaastane juba saaks hakkama nendega. Et jah, et laste arv on kindlasti eripära ka. Kuna mul on erivajadustega lapsed ka mitmed, siis ma näen, et mõni õppemeetod kõikidele sobib” (Intervjueeritav nr 3).

Mil viisil loovad lasteaiaõpetajad distsipliini ühisarutelu ajal?

Kolmanda uurimisküsimuse alla tekkis õpetaja ja laste rolli ning reeglite kategooria.

Intervjueeritavad õpetajad leidsid, et distsipliin ja reeglid on ühisarutelu õnnestumiseks väga olulised. Reeglite puudumisel ei saa õpetaja saavutada püstitatud eesmärke. Laste kuulamisoskus ei saa areneda, kui räägivad kõik koos läbisegi. Teistega arvestamist ei saa õpetaja õpetada, kui ühisarutelude ajal võib igaüks teha, mida soovib.

„Kindlasti see, et me räägime ükshaaval, kuulame teist last hoolikalt ja anname märku, kui ma tahan midagi öelda, et kõik ei räägi segamini. Siis meil on kokkulepped, et kõik saavad rääkida, kes soovivad. Ja on kokkulepe, et selline kokkulepe on ka, et me füüsiliselt ei puuduta üksteist. See tähendab seda, et keegi ei toksi kedagi, keegi näpi kedagi, keegi ei aele kuskil, et kõik austavad üksteist” (Intervjueeritav nr 1).

Intervjueeritavad leidsid, et reeglite tekkimine peab olema lastega kooskõlastatud. Õpetaja võib nõuda teatud asju, kuid lapsed peavad ise tõeni jõudma. Reegleid ei tohi olla korruga palju, sest lastele need kõik kohe meelde ei jää.

„Kõik rühmareeglid on koos lastega. Et neil alguses ju ei olnud rühma reegleid, kui ma läksin tööle, ma läksin küll poole aasta pealt tööle või nii-öelda sügise teisel poolel“ (Intervjueeritav nr 2)

Intervjueeritav õpetaja ütles, et reeglite järgimisel peab õpetajal olema tugisüsteem õpetaja abi ja paarilise näol. Rühm ei saa toimida, kui iga täiskasvanu nõuab reeglite täitmist omamoodi. Rühmas peab valitsema koostöö eelkõige personali vahel.

„Mina olen nende lastega koos kolmandast eluaastast, väga pidev, järjepidev ja mul on väga hea selles mõttes tugisüsteem. Mul on staažikas õpetaja abi ja meil on siin ja me teemegi, meil ongi nii, me nõuame või mitte nõuame, vaid, et me oleme nagu järjekindlad. Et meil on kogu aeg üks ja sama reegel, see alati kehtib ja, ja minu puhul on ka see, et, ma kunagi ei kauple, et, meil on reegel, et me teeme nii ja meil lapsed ka teavad, et kui nii ei ole, et mis siis saab“ (Intervjueeritav nr 1)

Arutelu

Antud töö esimeseks uurimisküsimuseks oli „Miks peavad koolieelse lasteasutuse õpetajad vajalikuks rakendada rühmas ühisarutelusid?“ Intervjuude põhjal võib oletada, et intervjueeritavad mõistavad ühisarutelude meetodi olemust sarnaselt. Intervjueeritavad õpetajad toovad välja, et ühisarutelu kasutamine lasteaias kindlustab lastele kindlama sotsiaalse küpsuse ning vajaliku enesekindluse edaspidiseks eluks. Tulemustest selgus, et õpetajad on motiveeritud kasutama ühisarutelude meetodit rühmapõhiselt. Sarnaselt nagu ka Orase (2016) bakalaaurusetööst, tuli ka antud uurimistöö käigus välja, et lastega filosoferimine ja ühisarutelude pidamine õpetab lastele kõige paremini väärtushinnanguid, sest lapsed jõuavad nendeni iseseisvalt. Õpetaja ei pea kõike alati ette ütleva, lapsel aktiveerub ühisarutelu ajal mõtlemisprotsess kõige paremini. Fisher (2005) meelest on laste põhjendamisoskuse arendamine aeglane ja aeganõudev protsess, kuid antud uurimistööst tuli välja asjaolu, et esimesi tulemusi võib märgata juba üsna kiiresti. See on seotud laste

vanusega. Intervjueeritavad õpetajad on praktiseerinud ühisarutlemise meetodit esimesest aiarühmast alates.

Teiseks uurimisküsimuseks oli „Millised on lasteaia rühma ühisarutelu rakendamise eelised ning väljakutsed?“. Intervjueeritavad õpetajad tõid välja, et antud meetodit on raske kasutada, kui rühmas on erivajadusega või muukeelsed lapsed. Eriliste laste olemasolu rühmas nõuab õpetajalt põhjalikumat ettevalmistust ning sagedasemat harjutamist. Õpetajaid motiveerib antud meetodi juures terve rühma kaasatus ja mitmete sotsiaalsete oskuste arendamine lastes. Kiiman (2010) leidis oma magistritöös, et juba lühikese aja jooksul annab lastega filosoferimise ja ühisarutelude meetod häid tulemusi laste mõtlemise ja põhjendamisoskuse arendamisel. Antud uurimistööst tuli välja, et ühisarutelude meetod sobib erinevate teemade nii sissejuhatuses kui ka teadmiste kinnitamiseks. Samuti on ühisarutelude järgi õpetajal väga hea kaardistada oma laste arengutaset ja teadmiste mahtu. Erinevalt Säre (2010) magistritööst, ei tulnud antud bakalaureusetöös välja see, et õpetajad kasutaksid ühisarutelude meetodit erinevate ainevaldkondade lõimimiseks. See meetod sobib nende meelest pigem valdkonna *Mina ja keskkond* õpetamiseks, kuid mitte valdkonna *Matemaatika* jaoks.

Kolmas uurimisküsimus oli „Millised on lasteaia rühma ühisarutelu rakendamise eelised ning väljakutsed?“. Intervjueeritavad õpetajad olid ka selles küsimuses ühisel meelel. Nad leidsid, et ilma reeglite ja distsipliinita ei saa ühisarutelu meetodit üheski rühmas praktiseerida. Distsipliin ja reeglid aitavad luua kõigile sobiva ja turvalise keskkonna, mis soodustab ühisarutelu ja filosoferimist lastega. Jõuti järelduseni, et reeglite koostamisel ja elluviimisel on laste arvamus väga oluline. Reeglite koostamine peab olema lastest lähtuv, mitte õpetajast lähtuv. Säre (2012) tõi välja, et reeglite ülekordamine on oluline ning see peab toimuma regulaarselt. Intervjueeritavad õpetajad leidsid samuti, et reegleid peab kordama järjepidevalt enne igat ühisarutelu meetodi õppetegevust.

Tänuõnad

Tänan kõiki intervjueeritavaid nende ajalise panuse eest. Samuti tänan neid selle eest, et soovisid aidata mind uurimistöös oma pere- ja koduelu kõrvalt, väljaspool tööaega. Tänan ka oma lähedasi, kes võimaldasid mul tegeleda uurimistööga, pakkudes mulle lapsehoidjateenust. Tänan siiralt ka oma juhendajat kannatlikkuse ja väga heade soovitude eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

1. Anderson, B. (2017). *Philosophy for Children. Theories and praxis in teacher education*. New York: Routledge
2. Burbules, N. (1993). *Dialogue in teaching: Theory and practice*. New York: Teachers College Press
3. Fisher, R. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. Tartu: Atlex
4. Fisher, R. (2007). *Dialogic teaching: developing thinking and meta- cognition through philosophical discussion*.
5. Fischer, N & Kehoe, J. (2009). *Laste mõttejõu arendamine*. Tallinn: Ersen
6. Gaut, M, Gaut. B (2015). *Filosoofilised arutelud väikeste lastega. Praktiline käsiraamat õpetajale*. Tartu: Studium
7. Garcia-Moriyon, F & Rebollo, I & Colom, R, (2005). *Evaluating Philosophy for Children: A Meta- Analysis*. Külastatud lehel:
<https://www.online.ee/download.php?fid=1560009751355>
8. Goucha, M. (2007). *Teaching philosophy and learning to philosophize: Status and prospects*.
9. Kiiman, K. (2010). *Filosoferimine 5-6aastaste lastega*. Publitseerimata magistritöö. Tallinn: DSpace Repositorium.
10. Kazel, A. (2016). *Philosophy with Children as an educational platform for self-determined learning*.
11. Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015) Kvalitatiivne sisuanalüüs. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
12. Kikas, E. (2008). *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Tunnetusprotsesside areng* (lk 19-37). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
13. Kivi. L & Sarapuu, H. (2005). *Laps ja lasteaed. Keel ja kõne* (lk 227-258). Tartu: Atlex
14. Klemm, W. R. (2011). *Teaching Children to think*.
15. Laherand, M-L (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
16. Leppik, P. (2004). *Lapse ja tema mõtlemise arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
17. Matthews, G. B. (2008). *Filosoofilised vestlused lastega*. Tallinn: Eesti Päevaleht

18. Masi, D. Di., & Santi, M. (2016). *Learning democratic thinking: a curriculum to philosophy for children as citizens.*
19. Oras, K. (2016). *Väärtuskasvatuslike eesmärkide saavutamise lasteraamatute kaudu lastega filosoferimise meetodit kasutades 6-7aastaste lastega.* Publitseerimata bakalaaurusetöö. Tartu: DSpace Repositoorium.
20. Säre, E. (2012). *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses- miks ja kuidas? Väärtuste kujunemine lastega filosoferides (lk 36-57).* Tartu: Tartu Ülikooli Eetikakeskus
21. Säre, E. (2010). *Filosoofiliste vestluste ja tegevuste rakendamise võimalused lastega ühe algklassi näitel.* Publitseerimata magistrیتöö. Tartu: DSpace Repositoorium.
22. Säre, E. (2018). *Developing the reasoning skills of pre-schoolers through Philosophy for Children.*
23. Reznitskaya, A. *Dialogic Teaching. Rethinking Language Use During Literature Discussions.* Külastatud lehel:
<https://www.online.ee/download.php?fid=1563625355946>
24. Vesi, K. (2018). *5-7aastaste laste põhjendamisoskuse arendamine lastega filosoferimise meetodi abil ühe Tartu lasteaiarühma näitel.* Publitseerimata bakalaaurusetöö. Tartu: DSpace Repositoorium.
25. Zoller, E. (2008). *Väikesed filosoofid.* Tallinn: Ilo

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Milline on teie haridustase?
2. Mitu aastat olete lasteaiaõpetajana töötanud ning kas töötate täis- või osakoormusel?
3. Mis vanuses lapsi olete õpetanud?
4. Kui suur on Teie praegune rühm ning mis vanuses lapsed selles rühmas on?
5. Kui tihti eelistate alustada oma päeva hommikuringiga?
6. Mil määral olete kasutanud rühma ühisarutelu õppetöö läbiviimisel?
7. Mis teemasid valite ühisarutelude jaoks?
8. Millistel põhjustel peate vajalikuks rakendada rühma ühisarutelusid?
9. Palun kirjeldage ühe konkreetse arutelu kulgu. Missugune on laste roll arutelus?
Missugune on õpetaja roll arutelus?
10. Kuidas arutelu teie arvates lapsi arendab?
11. Milliste eesmärkide saavutamiseks kasutate rühma ühisarutelu?
12. Kui sageli teete oma rühmaga ühisarutelusi?
13. Kuidas teie hinnagul lastele ühisarutelud meeldivad?
14. Kui kaua üks ühisarutelu tavaliselt kestab?
15. Mis on rühma ühisarutelu eelised teiste õppemeetodite ees? Kui oluliseks peate oma praeguses rühmas rakendada ühisarutelu? Miks?
16. Kuidas õnnestuvad ühisarutlused Teie rühmas üldiselt?
17. Milliseid takistusi olete kogenud ühisarutelude läbiviimisel? Palun kirjeldage ühte konkreetset juhtumit, kui ühisarutelu ei ole õnnestunud? Mis veel võib olla väljakutseks rühma ühisarutelu läbiviimisel? Mis te arvate, miks see on takistuseks?
Milliseid puudusi näete veel ühisarutelu rakendamisel?
18. Mida saab teha lasteaiaõpetaja, et ühisarutelud õnnestuksid?
19. Millised reeglid ja kokkulepped aitavad hoida distsipliini arutelu ajal?
20. Milliseid reegleid olete kehtestanud ühisarutelude jaoks?
21. Mil viisil olete neid reegleid lastele õpetanud?
22. Mil viisil on lapsed reeglite või kokkulepete loomisel osalenud?
23. Kui hästi lapsed reeglitest/kokkulepetest kinni peavad?
24. Kuidas erivajadusega ja/või muukeelsed lapsed ühisaruteludes osalevad?

25. Mida teete siis, kui mõni laps ei suuda arutelu ajal reeglitest/kokkulepetest kinni pidada?
26. Mida soovite veel rühma ühisarutelu kohta öelda? Mida soovite veel lisada, mis võib olla enne jäi rääkimata?

Tänamine!

Lisa 2. Koodide moodustumise näited.

<i>Kategooria</i>	<i>Koodid</i>
ÜHISARUTELU MÕJU LAPSE ARENGULE	Areneb kuulamisoskus
	Areneb julgus
	Sotsiaalne küpsus
	Parem agrumenteerimisoskus
	Mõjub hästi sõnavarale
	Paraneb teistega arvestamise oskus
	Areneb meeskonnatöö

<i>Kategooria</i>	<i>Koodid</i>
ÜHISARUTELU TAKISTUSED	Erivajadusega lapsed
	Muukeelsed lapsed
	Segavad faktorid
	Õpetaja meeleolu
	Kärsitud ja rahutud lapsed
	Meeskonnatöö puudumine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristina Soboleva,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaia rühma ühisarutelu eelised ja väljakutsed koolieelse lasteasutuse õpetajate hinnangul 3-7-aastaste puhul“, mille juhendaja on Egle Säre, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0 mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristina Soboleva

18.05.2021